

בנות צלפחד והפמיניזם

בפרשת פנחס מתוארת פנייתן של בנות צלפחד למשה, בעניין ירושת אביהן. במסגרת רשימתי אתמקד לא בנושא הירושה כי אם בעצם הפנייה, והיענותו של הקב"ה: "כִּן פְּנוֹת צִלְפָּחַד דִּבְרֹת" (במדבר כז, ז). בנות צלפחד, מייצגות עבורי את לידתו של הפמיניזם הנלחם על דרכו. ארשה לעצמי לכתוב דברים מספר על הדילמות שהפמיניזם שם לפנינו, כאן והיום.

על בריאת האשה

פעמים רבות עוברים דורות עד שמובנת מלוא משמעותן של תגליות שנעשו בעבר. הוא הדין לדעתי, גם לגבי רעיונות וטקסטים. וכך קרה עם אגדות חז"ל המתייחסות לבריאת האשה. הקריאה המקובלת במקרא גורסת ש"אדם נברא מן האדמה, וחווה - מן האדם". לפי חז"ל זאת הבנה חלקית. האשה נבראה מהצלע, אך מה זה בכלל צלע? עצם בבית החזה, או אולי צד כמו במשולשים או ב"צֶלַע הַמִּשְׁכָּן" (שמות כו, לה). ובכלל, כיצד ניתן להגדיר 'איש' ללא 'אשה'? מכאן הסיקו החכמים שהיו שני שלבים בבריאה. בשלב הראשון איש ואשה מעורבבים זה בזה: "וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֹם אָדָם". "שְׁמֹם - אָדָם", שניהם ביחד הם יחידה אחת, אדם. רק בשלב שני נפרדים המגדרים, מה שהקבלה תקרא 'נסירה'. בשורות אלו לא אוכל להציג את הסוגיות במלואן (ברכות סא ע"א, בראשית רבה ח, א) ואסתפק בעמידה על עיקרי הדברים. לפי דעה אחת שהפכה קלאסית, האדם נברא "דו-פרצופין", מעין דמות יאנוס, שמצד אחד היה איש, מהשני - אשה. רק לאחר מכן חולק "דו-פרצופין" זה לשני המגדרים. חכם אחר מפתיע בפירושו לפיו הצלע הוא זנב. חכם שלישי סובר שבשלב הראשון היה האדם אנדרוגיניוס, שני המגדרים היו מעורבבים בו בצורה עמוקה יותר.

אך אתחיל במלים ספורות על הציורים בהם השתמשו חז"ל כדי לתאר את בריאת האשה.

הפמיניזם וסוגיו

לדעתי, רק היום יכולים אנו להבין את המשמעות העמוקה של המטפורות בהן השתמשו החכמים. מטפורות אלו יכולות לייצג ארבעה סוגי נשיות ופמיניזם בתרבותנו. אבהיר אותן בעזרת מטפורה נוספת, קצת יותר מודרנית. זכות הראשונים יש לנשיות ההיסטורית. זאת התורמת האוניברסלית, נשיות מסוג O, הרעייה והאם שבנתה את בית ישראל לאורך ההיסטוריה. עליה נאמר "אדם נברא מן האדמה, חווה נבראת מן האדם", כאילו אמרנו חווה מבטאת דרגת התפתחות גבוהה יותר. ולפיכך כשהיה רב יוסף העיוור "שומע את קול רגלי אמו, היה אומר: אקום בפני השכינה שבאה" (קידושים לא ע"ב).

שתי הנשים הבאות מגדירות סוג A וסוג B. הן מאופיינות בשתי מלות הקוד שהזכרנו לעיל: זנב או פרצוף. הפמיניזם סוג B טוען שההיסטוריה הפכה את האישה לזנב, לסוג ב', ועתה יש לתקן את העוול ולהחזיר לה את מלוא אנושיותה. האפליה מתחילה מהציורים בגני הילדים, ועלינו לתקנם. פמיניזם B מאמין באופנת ה-unisex כולל בטנקים ובנגמ"שים.

הפמיניזם מסוג A טוען טענה הפוכה. האישה היא פרצוף אחר של האנושי, אלטרנטיבה לפרצוף הגברי. דוגמה בולטת מצאנו במחקרים על ההתפתחות המוסרית של האדם. הנשים פיגרו בהם באופן מתמיד, ביחס לגברים. אבסורד זה הובן רק כאשר הועלתה הטענה שאולי אין אידיאל מוסרי אחד ויחיד. אולי יש שני סולמות מוסריים. האחד, הגברי, המבוסס על החובה המופשטת. השני, האידיאל הנשי אלטרנטיבי, המבוסס על הדאגה האישית לזולת.

לפנינו אחת הדילמות הגדולות העומדות היום בפני הפמיניזם. סוג B מבקש שוויון אך גם זהות, נלחמת נגד כל הבדל. סוג A דורש את ביטול האפליה, אך מאמינה בחשיבות ההבדל, במתח ובוויכוח עם התרבות הגברית.

ועתה לעמדה הרביעית, סוג AB. לפיה אנו עדיין במקצת אנדרוגינוס. בגבר יש יסודות נשיים, ובאופן סימטרי באישה יש יסודות גבריים. מותר לחיילים לבכות בקבורת חברים. AB קורא לנו לשחרר את היסודות המדוכאים שבאישיותנו, גם אלה שבנו, הגברים.

מחלות ושטנים

את מי מפארת 'אשת חיל' (משלי לא)? את האמא O הקמה "בְּעוֹד לִילָה וְתֵתֶן טָרֶף לְבִיתָהּ", את אשת העסקים B ש"טַעַמָּה כִּי טוֹב סִחָרָהּ" ולפיכך "לֹא יִכָּפֶה בְּלִילָה [במשרדה] גִּרָה", או אולי את A הפרופסורית לכלכלה המואסת באסכולת שיקגו, ו"כִּפָּה פְּרָשָׁה לְעִנְיִי"? האנושות זקוקה לארבע נשות החיל, לארבע התרומות הפמיניסטיות, ובתנאי שלא נטעה בעירוי. אנו זקוקים לאהבה ולאימהות מסוג O, למשכורות על פי דרישות B, לעמדות ולהתנהגות מסוג A, ולרגשות הפורצות ממעמקי סוג AB.

ולמרות זאת חייבים אנו להיזהר ממחלות אפשריות. על כל סוג אורבות סכנות אופייניות לו. אמא O עם Rh שלילי עלולה לפעמים לסכן את וולדה. היא יכולה להפוך ל"יידישע מאמע", הדמות שהתרבות היהודית האמריקאית הפכה למפלצתית; לביבליוגרפיה ראה וודי אלן ומה מעיק על פורטנוי, או הסיפורים על האמא הפולנית בינינו. גם סוג AB לא חסין למחלות. הוא עלול לחלות בסינדרום שהרפואה טרם תיארה. תאי האנדרוגינוס, תאי הגזע, הם בעלי אפשרויות בלתי מוגבלות. אולם, אם הכדוריות האדומות הנשיות המעניקות חמצן לגוף, והכדוריות הלבנות הגבריות העוסקות בהגנה מפרכת, יאבדו את ההתמיינות שלהן, יהיה בכך קטסטרופה. סוגי הדם האחרים "התברכו" במחלות משלהם. הצהבת מסוג B השואפת ל-unisex עלולה לפגוע בנשיות. לעומת זאת, הצהבת מסוג A, עלולה להרוס את

הקרקע המשותפת לשני המגדרים. היא רואה את תרבות ימינו נגועה בנגעי הגבריות, ההופכת שטנית.

המסורת היהדות הייתה כאן הוגנת. בייחוד בגרסותיה הפופולריות והמסתוריות, מכירה היא שני שטנים: לילית ואשמדאי. לילית היא שטן-אישה המפתה ומורידה גברים לתהום. בפמיניזם היהודי הפכה לילית משטן לגיבורת תרבות. אולם, עדיין נשאר לפמיניזם שטן-גבר לפחד ממנו ולשנוא אותו, אשמדאי. למרות גילם, לילית ואשמדאי עדיין אקטיביים.

נספח תיאולוגי-מדיני

פעם אחר פעם, זוהתה היהדות עם הנשי. במסכת התיאולוגית-מדינית (עמ' 43) כותב שפינוזה על היהודים משפט מפתח: "אלמלא ריככו יסודות אמונתם את נפשותיהם, הייתי מאמין בהחלט כי ביום מן הימים בבוא שעת הכושר... שוב יקימו [היהודים] את ממלכתם". הריכוך הפך לנשיות מפורשת בהגותו של אוטו וייניגר, היהודי האנטישמי והאנטי-נשי הנערץ על ידי הנאצים. בספרו 'מין ואופי', פיתח תיאוריה מהסוג AB לפיה כל אדם הוא אנדרוגינוס בנפשו, אך במינון שונה. היהודי ביטא עבורו את הנשי המוחלט, וממילא את הכיעור ואת המיניות. הוא שנא את לילית וגם את עצמו. אשמדאי לכד את נשמתו, ולא נח עד שוייניגר התאבד.

אשמדאי שנא את היהודי שבגלות. הנאצים שרתו את אשמדאי נאמנה. אשמדאי טען שהיינו נשיים מדי. היום כשאנו מתגוננים נגד אויבינו, אנו מואשמים על ידי לילית. היא מוקיעה את מה שהיא מכנה ה"מצ'ואיזם" הישראלי. אינני יודע איך הזוג המתועב הזה, אשמדאי ולילית מסתדר בינו לבין עצמו. אינני מכיר את המטפל הזוגי שלהם. ברור לי שכנגדי הם בקואליציה, מימים ימימה.

ההלכה היהודית ריככה את חיינו! מחמאה כבירה אליה לא יכולתי לצפות משפינוזה! הוא בא לקלל ונמצא מברך. הריכוך היהודי יכולה הייתה להיות מודל אלטרנטיבי לאנושות כולה! האנושות לא רצתה לממש אלטרנטיבה משיחית זאת, וכתרה ברית עם אשמדאי, שטן הצבאות והמלחמות. גאולת העולם היא נשית, אך זמנה טרם הגיעה. ובינתיים למדנו בבשרנו ששני הפרצופים הכרחיים, הרוך היהודי וגם ה"מצ'ואיזם", הכוח הישראלי. גם על זיווג שני פרצופים אלה נאמר: "וְהָיוּ לְבֶשֶׁר אֶחָד", עד שהנשי ינצח, וְכָתְנוּ הָעַמִּים חֻבּוֹתָם לְאַתִּים.